

Seat No. : _____

MA-II-01

April-2007

Sanskrit (Subsidiary)

Paper-V

संस्कृत गद्य-पद्य

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

१. (अ) नीचेनामांथी कोष्ठपद्ये नो अनुवाद करो. (१२)

(a) Translate any **two** of the following : (12)

(१) तत्रस्थ चास्य कदाचित्कुसुमसमययुगमुपसंहरन्न जृम्भत ग्रीष्माधिधानः सम्फुल्लमल्लिका धवलाट्टहासो महाकालः । प्रत्यग्रनिर्जितस्यास्तमुपगतवतो वसन्तसामन्तस्य बालापत्येष्विव पयःपायिषु नवोद्यानेषु दर्शितस्नेहो मृदुरभूत् । अभिनवोदितश्च सर्वस्यां पृथिव्यां सकलकुसुमबन्धनमोक्ष मकरोत्प्रतपन्नृष्णसमयः । स्वयमृतुराजस्याभिषेकाद्राश्वामरकलापा इवागृह्यन्त कामिनीनां चिकुरचयाः कुसुमायुधेन ।

(२) मेखलकस्त्ववादीत् – ‘एवमाह मेधाविनं स्वामी-जानात्येव मान्यो यथैकगोत्रता वा, समान जातिता वा, समं संवर्धनं वा, एकदेशनिवासो वा, दर्शनाभ्यासो वा, परस्परानुरागश्रवणं वा, परोक्षोपकारकरणं वा, समानशीलता वा, स्नेहस्य हेतवः । त्वयि तु विना कारणेना दृष्टेऽपि प्रत्यासन्ने बन्धाविव बद्धपक्षपातं किमपि स्निह्यति मे हृदयं दूरस्थेऽपीन्दोखि कुमुदाकरे । भवन्तमन्तरेणान्यथा चान्यथा चायं चक्रवर्ती दुर्जनैर्ग्राहित आसीत् ।’

(३) अपृच्छच्च – ‘अत्र देवः किं करोति’ इति । असावकथयत् – ‘एष खलु देवस्योपवाह्यो बाह्यं हृदयं जात्यन्तरित आत्मा बहिश्चराः प्राणा विक्रमक्रीडासुहृदर्पशात इति यथार्थनामा वारणपतिः । तस्यावस्थान मण्डपोऽयं महान् दृश्यते’ इति । स तमवादीत् – ‘भद्र, श्रूयते दर्पशातः । यद्यवमदोषो वा पश्यामि तद्वारणेन्द्रमेव । अतोऽर्हसि मामत्र प्रापयितुम् । अतिपरवानस्मि कुतूहलेन’ इति । सोऽभाषत ‘भवत्वेवम् । आगच्छतु भवान् । को दोषः । पश्यतु तावद्वारणेन्द्रम्’ इति ।

(४) सोऽयं सुजन्मा सुगृहीतनामा तेजसां राशिः चतुरुदधिकेदारकुटुम्बी भोक्ता ब्रह्मस्तम्भफलस्य सकलादिराजचरितजयज्येष्ठमल्लो देवः परमेश्वरो हर्षः । एतेन खलु राजन्वती पृथ्वी, नास्य हरेरिव वृषविरोधीनि बालचरितानि, न पशुपतेरिव दक्षोद्वेगकारीण्यैश्वर्यविलसितानि, न शतक्रतोरिव गोत्रविनाशपिशुनाः प्रवादाः, न यमस्येवातिवल्लभानि दण्डग्रहणानि, न वरुणस्येव निस्त्रिंशग्राहसहस्ररक्षिता रत्नालयाः ।

- (ब) नीचेनामांथी कोष्पण बे पूर्वापर संदर्भसहित समजावो : (०८)
- (b) Explain any **two** with reference to the context of the following : (08)
- (१) अनपेक्षितगुणदोषः परोपकारः सतां व्यसनम् ।
- (२) अतिगम्भीरं महद्राजकुलम् ।
- (३) महद्भिस्तु यथार्थदर्शिभिर्भवितव्यम् ।
- (४) कष्टं मनोभव इवेश्वरदुर्विदग्धः ।
२. (अ) हर्षचरितने आधारे बाणानी वर्णनकला विषे विस्तृत नोंध लखो. (१०)
- (a) Write a detailed note on the descriptive art of Bāna on the basis of हर्षचरित. (10)
- अथवा/OR**
- (अ) 'छतिहास अने कल्पित कथा बने हर्षचरितमां बेगां थयां छे.' यर्था करो.
- (a) 'History and fiction have both combined together in हर्षचरित'. – Discuss.
- (ब) गद्य साहित्यमां बाणभट्टना प्रदाननुं मूल्यांकन करो. (१०)
- (b) Evaluate the contribution of Bāna Bhatta to the prose literature. (10)
- अथवा/OR**
- (ब) संस्कृत गद्यकाव्यना उद्भव अने विकास पर नोंध लखो :
- (b) Write a note on the origin and development of Sanskrit prose literature.
३. (अ) नीचेनामांथी कोष्पण त्रश श्लोकोनो अनुवाद करो : (१२)
- (a) Translate any **three** of the following verses : (12)
- (१) क्रियासु युक्तैर्नृप चारचक्षुषो न वञ्चनीयाः प्रभवोऽनुजीविभिः ।
अतोऽर्हसि क्षन्तुमसाधु साधु वा हितं मनोहारि च दुर्लभं वचः ॥ १.४
- (२) विशङ्कमानो भवतः पराभवं नृपासनस्थोऽपि वनाधिवासिनः ।
दुरोदरच्छब्दजितां समीहते नयेन जेतुं जगतीं सुयोधनः ॥ १.७
- (३) अनारतं तेन पदेषु लम्बिता विसृज्य सम्यग् विनियोगसत्क्रियाः ।
फलन्त्युपायाः परिवृंहितायतीरुपेत्य संघर्षमिवार्थसम्पदः ॥ १.१५
- (४) कथाप्रसङ्गेन जनैरुदाहतादनुस्मृताखण्डलसूनुविक्रमः ।
तवाभिधानाद् व्यथते नताननः स दुःसहान्मन्त्रपदादिवोरगः ॥ १.२४
- (५) गुणानुरक्ता मनुरक्तसाधनः कुलाभिमानी कुलजां नराधिपः ।
परैस्त्वदन्दः क इवापहारयेन्मनोरमामात्मवधूमिव श्रियम् ॥ १.३१
- (६) परिभ्रमंल्लोहितचन्दनोचितः पदातिरन्तर्गिरि रेणुरूषितः ।
महारथः सत्यधनस्य मानसं दुनोति नो कच्चिदयं वृकोदरः ॥ १.३४

- (બ) 'ભારવેરર્થગૌરવમ્ ।' આ વિધાનની ચર્ચા કરો. (૦૮)
(b) 'ભારવેરર્થગૌરવમ્ ।' Discuss this statement. (08)

અથવા/OR

- (બ) કિરાતાર્જુનીય સર્ગ-૧માં વ્યક્ત થતાં રાજનૈતિક વિચારો પર નોંધ લખો.
(b) Write a note on political thoughts expressed in કિરાતાર્જુનીય સર્ગ-૧.

૪. વ્યંગ્યાર્થનું સ્વરૂપ સમજાવી ધ્વનિકાવ્યના પ્રકારો પર વિસ્તૃત નોંધ લખો. (૨૦)
Explain the form of વ્યંગ્યાર્થ and write a detailed note on the types of ધ્વનિકાવ્ય. (20)

અથવા/OR

અભિધામૂલા વ્યંજના અંગે મમ્મટાચાર્યના વિચારોની સમીક્ષા કરો.
Criticize the views of મમ્મટાચાર્ય on અભિધામૂલા વ્યંજના.

૫. (અ) નીચેનામાંથી કોઈપણ એક પર ટૂંકનોંધ લખો : (૧૦)
(a) Write a short note on any **one** of the following : (10)
(૧) અભિહિતાન્વયવાદ : ।
(૨) સડ્કેતવિષયકાઃ મતાઃ ।

- (બ) નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો : (૧૦)
(b) Answer the following questions : (10)
(૧) ગડ્ગાયાં ઘોષઃ માંથી પ્રાપ્ત થતો લક્ષ્યાર્થ જણાવો.
(૨) લક્ષણ કઈ રીતે આરોપિત ક્રિયા છે ?
(૩) સાધ્યવસાના લક્ષણ કોને કહેવાય ?
(૪) વાચ્યાર્થને મુખ્યાર્થ કેમ કહેવામાં આવે છે ?
(૫) કાકુ એટલે શું ?